

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Ese odata in septemana, Vinerea. Pretiulu:
pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. —
Pentru insertiuni: cate 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 2. Aprile v. 1876.

Prenumeratiunile si corespondintiele suntu a se
adresa la: Redactiunea „Scólei romane“
in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

La insemnatatea dileloru.

Momentele, in cari ne aflamu, si dñu'a invierei, care se apropia, aducñdu cu aurora sa mangaere si bucuria sufletelor, ce o dorescu, suntu de mare insemnatate pentru lumea crestinésca. In dilele acestea ni-se presentéza de o parte natura si sórtea vietiei omenesci, de alta parte bunatatea si glori'a lui D.-dieu in conducerea neamului omenescu catra scopurile sale — intru o forma destulu de concreta.

In istoriculu acestoru dile sante ni-se arata din destulu, prin câte nevoi si doreri trebue se tréca adeverulu, pana se-i succéda a cuceri unu locu in societatea omenésca; prin câte lupte si prin ce sacrificia numai se póte readuce neamulu omenescu din calea mortiei la calea vietiei. Acésta corona a fapturilor lui D.-dieu cauta vecñicu dupa fericire, si se revólta neincetatu contra adeverului si a dreptatiei; cérca si restórna totulu, spre a aflá intieptiunea cu o dorintia fora margini, si condamna intru acel'a-si tempu si hulesce pre toti intieptii, cari se radica in midiloculu seu; aspiréza si se lupta cu perseverantia neobosita dupa marire, si-si restignesce pre cruce pre toti profetii sei. Pre catu inse suntu de drastice la aparintia contrastele acestea in natura omenésca, pre atatu este mare si insemnatatea si pretiulu omului. Nu este de a se judecá omulu numai dupa pecatele si erorile lui, ci trebue judecatu mai vertosu dupa aceea, ce este capabilu de a fi, in consunantia cu dorintiele si aspiratiunile lui, cari in genere suntu bune si frumóse. Acést'a ne dovedesce si istoriculu dileloru acestora. D.-dieu nu a judecatu pre omu nici odata dupa pecatele lui, ci l'a judecatu pre elu dupa capacitatile, pre cari le-a inspiratu in fiinti'a lui; nu l'a uritu, càci l'a vediutu perversu si retacitu, ci la iubitu, respectandu semanti'a, gemenele perfectiunei, pre care-lu pórta in firea lui; si togmai pentru ca l'a vediutu pre omu cadiutu din marirea s'a, togmai pentru ca l'a vediutu invinsu si subjugatu de vitiurile sale, togmai pentru ca lu-sciá retacitu, — l'a imbracisiatu pre elu, a tamisu pre insusi fiulu seu, cá se-lu radice, se-lu lumineze si se-lu readuca la viétia ori si prin ce sacrificia, sciindu, ca este capace de viétia si de marire.

Acést'a este esenti'a istorica si insemnatatea morala a dileloru acestora. Fiulu lui D.-dieu patimesce cá omu pre pamentu, cá se se implinésca legea si profetii, si prin patimile sale sterge blastemulu din firea omenésca; se restignesce pentru adeveru si móre pentru rescumperarea omului, si a trei'a dí invie cá unu D.-dieu plinu de marire, cá se triumfe adeverulu, viétia si fericirea. Totu individulu, tóta famili'a si tóta clasa societatiei nóstre vorbescu si asculta despre Christosu, glorifica iubirea si bunatatea lui, preamarescu intieptiunea, faptele si patimile lui, poterea si resignatiunea lui, si cauta domnedieirea lui. Cei buni se veselescu intru densulu, cei pecatosi se indreptéza, filosofii si invetiati admira filosofi'a si invatiatur'a lui cea adñca; ascultatorii si credintiosii-toti se minunéza si vorbescu despre invetiaturile lui celea adeverate, limpedi si usióre de intielesu; cei intristati se mangae intru densulu, popórale ii multumescu lui principale celea mari, ideile celea sublime, rescumperarea din robia, si libertatea; staturile si guvernatorii din fruntea popóraloru 'lu marescu pre densulu pentru tactulu si intieptiunea lui cea divina, cá infrattoriu si impreunatoriu a natiuniloru si a popóraloru si cá Domnu alu ceriului si alu pamentului; — cu unu cuventu toti au motive de a preamarí pre mántuitoriulu Christosu, si acestea motive acumu suntu cu atatu mai vii, cu catu ele suntu animate de suvenirea acestoru dile, in cari Christosu a triumfatu asigurandu lumei principale si legile vietiei si a fericirei. —

In momentele acestea si in ajunulu invierei nu potemu intimpiná mai bine pre invatiatorii nostrii, decatu aducñdu-le aminte, cumu ca Christosu prelunga alte misiuni in lume, a avutu si pre aceea de invetiatoriu; elu a fostu invetiatoriulu, carele a predicatu lumei adeverulu, si prin invetiaturile sale a radicatu lumea din intunerecu la lumina, a condusu omenimea din mórte la viétia; a patimitu cu abnegatiune, pentru cá se redée omului intriegitatea pierduta, si si-a implenitu misiunea sa, sacrificandu-se pentru dens'a. In acelea dile cá invetiatoriu a disu catra toti: „Celu ce voiesce se vie dupa mine,

se se lapede de sine, se-si ié crucea s'a in tóte dfilele, si se mi-urmeze mie (Luc'a, C. 9, v. 23). „Eu sum lumin'a lumiei; cela ce vine dupa mine, nu va amblá intru intunerecu, ci va avé lumin'a vietiei“. „Eu lumina in lume am venitu“ (Ioanu, C 8, v. 12; v. 46).

Christosu — precum intru tóte, asia si in calitate de invetiatoriu — este esemplulu nostru si in carier'a invetiatorésca; se-i urmamu densului, se nu desperamu de greutatfle si neajunsale, cari apésa umerii nostri; se nu ne invinga necasurile, lips'a si suferintiele, ce suntu impreunate cu carier'a invetiatorésca; se ostenimu cu perseverantia, urmandu lui Christosu, câ-ci lupt'a nótra este cea placuta lui D.-dieu, este aceea, in carea nu se judeca omulu dupa partea cea slaba a firei, ci se judeca dupa aceea, ce este capabilu de a fi. In modulu acesta vomu avé lumin'a vietiei, si prin lumina vomu avé cu totii si unu venitoriu mai bunu; in modulu acest'a vomu invinge tóte si vomu ajunge a vedé triumfandu si in scól'a romana lumin'a, a deverulu si dreptatea! Ve salutamu la dñu'a inviarei pre toti cu salutarea universala: **Christosu a inviatu!**

Discusiuni pedagogice.

IV. *Tablitiile de piétra.*

In privinti'a tablitiiei d-lu Stefanu observa: „La pag. 53 se dñce: In clasele urmatórie copii scriu cu pën'a pe chartía. Póte d-lu Petri voiesce se scrie copii doi ani totu pe piétra. Noi la 2—3 septemani li dàm pën'a si chartí'a in mana, câ in doi ani e prea grea pétr'a.“ Asia d-lu Stefanu, pururea glumetiú.

In „Instructiune“, vorbindu despre tractarea scri-sului, amu dñsu intre altele: „In clasa elementaria scri-sulu se tractéza in strinsa legatura cu cetitulú. Copii scriu cu stilulu pe piétra“.

Ér in „Scriptolegiá“ amu scri-su despre tablitiia urmatóriele: „In tóte statele civilisate tabliti'a de piétra e recunoscuta de celu mai corespundietoriu materialu pentru primele ocupatiuni scripturistice din urmatóriele motive:

- a) Inceptorii manipuléza cu dens'a si cu stilulu mai siguru si mai usioru, decatu cu pën'a si cu chartí'a.
- b) Gresielele comise se potu indreptá numai decatu si fora nici o greutate.
- c) Tabliti'a se póte tiené mai curata, decatu fasciór'a de chartía.
- d) Cu ajutoriulu tablitiiei scolarii se potu ocupá si pre acasa ori si candu, cu chartía si negrél'a inse nu, de óra ce aceste nu se afla in fiacare casa, nici totu deaun'a de calitate buna.
- e) Tabliti'a si stilulu suntu fora indoiéla celu mai eftinu materialu de scri-su, câci cu tóte ca si tabliti'a se póte sparge, totusi acést'a se intempla arare ori si

nu costa atat'a, catu penele, chartí'a si negrél'a; de altmintrea spargerea tablitiiei se póte incungiurá multu, intarindu cornurile cadreloru cu cositoriu.

f) Tabliti'a e necesaria si la deprinderi in computu, si apoi pentru ce se nu realisamu cu unu midilocu dóue scopuri.

In contra tablitiiei se obiectéza:

- a) ca scrierea pe tablitiá ar ingreuná man'a scolariilor;
- b) ca scrisóri'a devine neplacuta;
- c) ca patimescu ochii, nepotendu-se destinge bine scrisóri'a pe tablitiá.

Cu privire la obiectiunea prima nu se póte negá, ca man'a micutfloru, dedandu-se a scrie cu stilulu pe piétra, devine câm grea si cere mai tardfu pene mai tari; reulu acest'a inse se póte micüsiorá, grigindu, cá prunciá se folosésca la scri-su stiluri de o materia mai móle si ascutíte bine. De altmintrea se nu uitamu, ca scopulu scólei elementarie nu este a formá caligrafi; man'a scolariilor va portá mai tardfu sap'a, cós'a si securea, va se dñca va devení grea chiar si candu scól'a aru crutiá-o cu stilulu si tabliti'a. — A dóu'a obiectiune, ca adeca scrisóri'a ar devení neplacuta, e cu totulu nefundata, câci esperinti'a ne invétia, ca si pe tablitiá se potu formá destulu de bine trecerile dela trasuri peruale la trasuri fundamentale si vice versa. — In catu in fine pentru obiectiunea a treia, desí contrastulu intre albu si negru la tablitiá nu e asia de mare, cá la chartía, totusi nu e nici asia de micu, incatu se ne tememu, ca se va periclitá vederea copiiloru, cu atatu mai puçinu, déca vomu portá grigia, cá tablitiiele se fia totu deauna bine curatíte si scolarii se scrie la lumina destula.

Din cele dñse mai sus resulta urmatóriele pentru folosirea tablitiiei:

- a) La cumperarea tablitiiloru se avemu grigia, cá laspedea tablitiiei se fia négra, neteda, lucia, fora sgarriaturi, crepaturi etc. apoi destulu de mare si dupa potintia de dimensiuni egale pentru toti scolarii.
- b) Se se cerce, nu cumu-va materialulu ei e prea tare seau vertosu, in care casu se se tiená vre-o cate-va dfile in slatina. (apa de sare).
- c) Se staruimu, cá de fiacare tablitiá se se lege o bucata de spongia seau o riza (sdréntia) umeda, neiertandu scolariiloru a udá tabliti'a cu scuipitu si a o sterge cu degetele etc.; asemene, cá baremu odata in septemana tabliti'a (si cadrele) se se spele bine cu apa calda etc.

Incatu pentru stilurile, cari suntu de asemene materialu cá si tablitiiele, ele trebue se aiba urmatóriele insusfri:

- a) Se aiba lungimea cuvenita de 4—6 policari. De cumu-va stilulu se rumpe, trebue bagatu in o péna de gasca seau in altu aparatu pregatitu spre acést'a (trestia etc.); câci iertandu scolariiloru — din punctu de vedere economicu — a scrie cu stiluri scurte, densii se dedau a tiené pën'a reu, si acést'a dedare

mai tardu anevóia se póte desradeciná. (Stilurile se nu fia nici candu asia de scurte, cá capetulu loru din sus se cadia la scrisu sub degetulu aratatoriu).

b) Stilurile se fia catu se póte de moi; fiendu prea tari, nunumai taia prea adúncu in tablitia, ci casiuna si mana grea. Stilurile tari asemenea se potu moiá, tienendu-le cate-va díle in slatina.

c) Bine e, a dedá pre scolari, cá se vina la scóla cu stilurile ascutíte la ambe capetele, si fiendu ca aceste éراسi se tēmpescu curundu, se recomanda a tiené in scóla vre-o cate-va laspedi nasipósa, de cari copii se-si póta toci stilurile tēmpite“.

Asia noi in „Instructiune“ si „Scriptolegiá“. Astadi, dupa cincí ani de díle, nu avemu causa a revocá din cele de sus nici o iota.

Se vedemu acumu, ce cugeta in privinti'a acést'a „lumea pedagogica“.

Kehr: „Sub tóte impregiarile inse de un'a se ne tienemu strinsu, ca adeca in clasa elementaria tablitia are esclusivulu dreptu civicu. De unde aru mai si luá bietii parinti bani pentru chartia etc., candu abia prisosescu cate o grosítia pentru tablitia si stilu! Fačia de pretensiunile esagerate ale caligrafiloru de profesiune (cáci acestia mai cu séma suntu in contra tabliteloru, cá se póta traficá cu libele caligrafice, pene, negréla, ceruse etc.) e grigitu, cá pomii se nu crésca pana in ceriu“. Si intr'altu locu: „In clasa elementaria copii scriú numai pe tablitia, asiadara nu in libele“.

Dittes: In primulu anu de scóla copii se nu scrie cu péna si chartia; lucrulu nu are graba, si pentru inceputori e fórté dificilu“.

Kellner: Mai antaiu de tóte pentru primele ocupatiuni scripturistice se nu-se folosésca libele. Paguba de chartia si de banii predati pe ea. In scólele poporale avemu causa a economisá. Tablitia ajunge pe deplinu; pe ea copilulu 'si póte corege erorile fora mangiri si caricaturi, ceea ce e capulu lucrului. Introducúndu prea de timpuriu libelele, conducemu pre copii metodice a scrie reu, si invetiatorii 'si incarca in spate unu lucru mecanicu si nefolositoriu“.

Lauckhard: „Pentru clasa elementaria tablitiele si stilurile suntu nunumai admisibile, ci chiar de recomandatu. Nunumai, ca chartia si cerusele, pentru consumulu celu mare, aru fi prea scumpe, dar apoi tablitia si stilulu suntu mai usioru de manuat si nu aducu daun'a, ce li-se imputa, mai vertosu déca din capulu locului avemu grigia, cá copii se siédia bine la scrisu si se tiena stilulu cumu se cuvine. Copii se nu amble desteritate in scrierea litereloru, pentru ca pén'a cere, cá ambe cornurile sale se atinga de o potriava chartia, pre candu inceputorii de comunu apésa numai cu cornulu dreptu, si asia trasurile gróse nu suntu destulu de netede si corecte“.

Real-Encyclopädie des Erziehungs- und Unterrichtswesens de Rolfus si Pfister reclama tablitia chiar

si pentru ocupatiuni scripturistice, dicundu: „Teme, cari ar fi a se resolví cu pén'a pe chartia, dupa potintia se se incungiure, sciendu din esperintia, ca de comunu se esecuta reu si necuratu, abstragúndu dela impregiararea, ca copiiloru mai seraci le lipsescu tóte: lumina, chartia, tinta, péna, chiar si unu locu de scrisu la mésa. Tablitia si stilulu facu aici servitia escelente si suplinescu chartia si pén'a, fora a jigné scopulu“.

Amu poté continuá cu citatiunile, ne marginim in inse a mai reproduce numai unu articlu relativu din „Freie päd. Blätter“ de Jessen:

Apologi'a tablitiei de piétra. „Inainte cu vre-o cate-va decenia nu érá scóla, in carea tablitia de piétra se nu se fi numeratu intre recvisitele didactice indispensabile. Abeceistulu o portá, cumu portá in tempurile vechi cavalerulu disculu seu, si nu se potea despartí de ea nici dupa ce absolvá abedariulu. Ba, o atare tablitia érá privita de o scula familiara, ce trecea din generatiune in generatiune, din mana in mana, fiendu pentru multi scar'a, pre carea se urcau la inaltímea „artei“, Candu sor'a seau fratele mai mare absolvá scól'a, fratínni mai mici se certau intre sēne dela tablitia disponibila . . . Si o tablitia frumúsica, marisióra si cu cadre solide nici nu érá unu lucru bagatelu. In posesiunea acestui tesauru computulu se facea inca odata asia de bine, cá mai inainte, copii lucrau cu mai mare placere si cu mai multa perseverantia. Astfelu tablitia érá magnetulu, carele tragea pre copilu la culmea succesului“.

„Tempurile cele bune ale tablitiei au trecut. In multe scóle bunulu recvisitu ajunsu a fi redusu numai la despartimentulu celu mai inferioru; ba chiar nici aici domni'a tablitiei nu remase nedisputata. Totu felulu de „fapturi“ usióre, „lipituri“ suspitióse de cartonu se incércu a-i rapí si acestu ultim terenu. In clasele superióre tablitia trebui se faca locu chartiei. Unde parintii si proto-parintii scriau omenesce cu stilulu, acumu epigonii (urmasii) sgaria si mangescu cu pén'a de fieru. Stergatóri'a tablitiei, gatita din margini de postavu, invertite frumusu si legate de tablitia cu o sfóra fina, fú inlocuita prin asianumitululu „gumi de rasu“, carele inse nici elu nu mai este adeveratulu „gumi elasticum“ de odinióra. Totu asia se sfērsí si cu computulu pe tablitia; lumea nóua computa cu pén'a seau cu cerus'a pe chartia. Alte tempuri — alte moravuri!“

„Pentru ce acésta schimbare? Fostu-a ea neincungiurabila? Ba nu! Lumea éراسi numai s'a precipitatu, dandu aurulu celu bunu in schimbu pentru „argintulu mftiei (mica). Tablitia nu se póte substituí prin altuceva. Tablitiele de piétra suntu Plebeii ecsilati pe muntele sacru, cari trebuie se se intórca si se se primésca cu braçiale deschisa, — au Rom'a e pierduta. Ce si avemu dela chartia, carea se ne suplinésca tablitiele? Priviti numai la copii, cari computa pe chartia! Intru adeveru mangiturile loru facu vērflu, incatu omulu ordinei cauta se se resbolésca. Cifra falsa — se sterge prin o trasura piedfsia; „porculu“ — se linge in ruptulu

capului; lini'a gresita — se rade si ea nu fora pierdere de tempu. Déca o fóia e prea mangita, copilulu deprinsu de acasa la curatienia o sfêrtica din libelu, cá nici urma de ea se nu remana. Un'a ori alt'a, ordinea patimesce in totu casulu. De o miia de ori e mai bine cu tablití'a. O adiare lina cu man'a, si éca amu curatitu campulu tablitiei pentru unu lucru curatu si corectu. Stilulu jóca usioru pe faci'a ei, pentru ca verfulu seu nu se implanta in unu miserabilu fabricatu de chartí'a. Si apoi elu este si barbatu de sene, nu are lipsa — cá pén'a — a se adapá la isvóra straine cu materi'a de scrisu; in sêne si la sêne contiene elu totu, ce se cere spre a formá o cifra au o litera“.

„Asupra experimenteloru, de a inlocuí piétr'a prin chartí'a indusa cu grafitu, inca potemu pronunúciá sentinti'a de móрте. Tablitiele elastice nu tienu o dí, si indata incepu a lucí cá pielea cea unsa, ér stilulu luneca fora urma preste ele. Potendu-se in scurtu tempu indoi si imbótí, ele numai tempescu sentiulu copilului pentru ordine si curatienia; astfeliu mai multu deformandu, decatu cultivandu, ele merita a fi aruncate in camér'a cu vechiturile si curiositatle pedagogice.

Tablitiele de Faber, facute din tinichea indusa cu grafitu, aru mai poté meritá recunoscienti'a nóstra; pretiulu loru inse e prea mare pentru averea celoru seraci“.

„Averea seraciloru! Abandonarea tablitieloru de piétr'a a avutu de urmare incarcarea seraciloru cu unu impositu nejustificabilu. Cine va numerá multímea libeloloru, cari dupa ce se mangiau cu ocupatiuni de totu feliulu, ajungeau anu de anu in corf'a cu maculaturile? Numerulu loru e legionu, ér pretiulu representa sute de miie de florini. Cele mai multe teme se potu resolví manificu pe tablitia; cumu ne vomu poté justificá deci, càci silimu seracimea a cumperá chartí'a? Unde midilócele abia ajungu pentru cele neaperatu delipsa, acolo pretensiunea, de a cumperá lucruri, fora de cari potemu fi, este o incercare de a — rapí. Cine a observatu si numeratu sudalmile, provocate de scól'a ostila tablitiei in familiile sermane din caus'a pretensiuniloru regretabile relative la cumperarea de chartí'a? Si nu ne dóre anim'a, vedíendu, cumu copilulu seracu 'si trage dela gura cruceriulu pentru libele? „Mari trebuie se fia peccatele tablitiei—asia e? Càci nime nu este ecsilatú, déca nu a comisú o crimá grea. Asia ar trebui se fia; inse cumu e in fapta? Prim'a imputare, ce se face tablitiei, este, ca nu calca incetu, ca prea — tropotesce. Inse cauta tablití'a se tropotésca neaperatu? O voi inimici ai tablitiei, tieneti róndu mai bunu, si reulu acest'a va incetá! Invetiatorii betrani iubiau tablití'a si totusi aveau linisce in scólele loru. Larm'a provine dela copii, nu dela tablitie; faceti, cá invetiatur'a se fia pentru copii placuta si interesanta, si fiti siguri, ca tablitiele nu ve voru conturbá. Cine inse la disciplina se folosesc de midilóce esterne si nu de midilóce interne, acela nu are base solida, acelaia nu-i lipsesc multu spre a incalúciá pre scolari cu pantofi de lana si a-le pune calusi in gura“.

„Bine, voru díce unii; inse tablitiele promovéza superficialitatea. Posibilitatea, de a delaturá indata ori ce eróre, produce unu legionu de erori. Ce inse a ajunsu odata pe chartia, stá; pentru aceea copilulu din capulu locului trebuie se se iee bine pe séma. — Obiectiunea acést'a se pare mai cu temeiu, dar numai se pare. Cine gresiesce pe tablitia, acel'a póte corege indata erórea comisa si se bucura de lucrulu seu; cine inse gresiesce in libelu, acela trebuie se pórté erórea, au se o delature in modulu drasticu aratatu mai sus. De lucrulu seu nici intr' unu casu nu se póte bucurá. Éca-ve premisele, si acumu cá pedagogi buni trage-tí-ve conclusiunea! Copilulu cu tablití'a 'si va face lucrulu — fiendu de lipsa — de dóue, trei, patru ori; copilulu cu chartí'a 'lu póte face numai odata. Spuneti: deprinderea mai multa — au nu va produce unu maiestru mai mare? Copilulu cu tablití'a se dedá, a pune in vederea invetiatoriului seu numai lucruri bune, fiendu ca defectele din ocupatiuni le póte delaturá mai usioru; copilulu cu chartí'a inse se dedá a presentá invetiatoriului seu lucruri mediocre, pentru ca natur'a chartiei nu-i permite, a face corecturi radicale. Spuneti érași: cine ambla mai bine? „Deci parol'a scolaria se ne fia: **Tablitia, intra! Chartia netrebunica, afara!**“

„Deci parol'a scolaria se ne fia: **Tablitia, intra! Chartia netrebunica, afara!**“

Asia cugeta lumea pedagogica de astadi. Ori candu inse cestiunea a oscilatu numai intre dóua puncte: tablitia? au chartia? Inse a introduce tablití'a numai pentru „2—3 septemani“, cumu vré d-lu Stefanu, procedur'a acést'a — dieu! — nu scimu, cumu s'ar' poté justificá.

Tractarea lui „I“ in clasa elementaria.

Planulu pentru propunere remane in genere celu comunicatu in numerulu 2 alu foiei nóstre, pagin'a 11.

Aici vomu tractá inse numai dóua puncte mai principale.

Desvoltarea sunetului. Numiti vasa, cu cari aducemu apa? In locu de „ulciuru“ pe unele locuri se díce si „ol“. Diceti cu totii: „in ol' e apa“. Din cate cuvinte stá dícerea acést'a? Care e cuvântulu celu de antaiu? alu doile? alu treile? alu patrulé? Inca odata: care e cuvântulu alu doile? Luati sém'a, ca-lu voi pronunúciá raru: o . . . l'! Ce sunetu audíti mai antaiu? Dupa „o“ inse mai urméza unu sunetu; ascultati numai bine: o . . . l'. Care din voi e in stare, a pronunúciá sênguru numai sunetulu de dupa „o“? Bine, e sunetulu 'l (sunetulu se pronuncia catu se póte de curatu, adeca fora radímulu vre unei vocale, lovindu cu verfulu limbei de ceriulu gurei aprópe de dintii din sus. A se vedé si „Scriptolegi'a“ pag. 8, apoi 87 si cele urmátórie). Sunetulu 'l se mai afla si in alte cuvinte. D. e. (Dori'a e scolariu bravu;) **el'** invétia bine. Dí si tu acést'a! Din cate cuvinte stá dícerea acést'a? Care e cuventulu primu? Pronuncia-lu inca odata raru!

Ce sunetu audi mai antaiu? Si dupa „e“? „Olulu e gol“! Din cate cuvinte stă dăcerea acést'a? Care e cuventulu din — — urma? Afla-se 'l in cuventulu „gol“? Unde? In „ol“, „el“, „gol“ 'l stă la finea seau la capetulu cuvântului. Mai cautati si alte cevinte cu 'l in capetu! (cal', sul', mal', etc). Sunetulu 'l inse pôte stă si la inceputulu cuvintelor. Io voi pronunціá cuvinte, si voi se puneti 'l la inceputulu lor: eu! (leu) ac! (lac); in! (lin) mac! (aici nu se pôte; e bine inse, cá invetiatoriulu candu si candu se recurga si la esemple nepotrivite, pentru cá scolarii se fia pururea atenti si se cugete). Dar sunetulu 'l pôte stă si in midiloculu cuvintelor, d. e. ele, óla, Olt', alt' etc. Pronuncia sunetulu 'l-tu! tu! tu! (pe rōndu toti copii, pentru cá invetiatoriulu se se convinga, nu cumu-va unulu seau altulu din scolari pronuncia falsu seau defectuosu). Acumu se mai pronunciamu inca odata cu totii sunetulu 'l! Inca odata!

Aratarea literiei. Acumu se ve aratu si liter'a pentru sunetulu 'l. (Tabl'a e curatita bine si liniata cu cunoscutele 4 linie. A se vedé „Scriptolegi'a pap. 56! Liniatur'a se fia larga, pentru cá 'l se ésa mare, incatu se se póta vedé bine fiacare parte chiar si de catra scolarii cei mai departati de tabla). Acést'a este liter'a l! Luati acumu sém'a, ca voi mai scrie-o odata parte de parte! Unde am pusu cret'a? (in lin'a a treia, numerandu din sus in diosu). In cotro am mersu? (in sus). Pana unde? (pana in lin'a cea mai din sus). Cumu e trasur'a acést'a in privinti'a grosimei? (subtíre). Este ea inse verticala, au orizontala? Bine, nu este nici verticala, nici orizontala, ci — cumu este numai? (piedisia, plecata spre drépt'a). Inca ceva: este ea drépt'a, au cumu? Nu e drépt'a, ci arcuala, inse numai in partea din sus). Asiadara trasur'a acést'a e subtíre, piedisia si in partea din sus arcuala. — Ce am facutu acum'a? (trasur'a adóu'a din lini'a cea mai din sus pana in a trei'a). Uitati-ve bine: cumu este trasur'a acest'a? (piedisia, inse ceva mai puçinu; incepe subtíre, se ingrósia mereu, e mai grósia in lin'a adóu'a, apoi se subtía érași). Unde se taia ambele trasuri? (in lini'a adóu'a; punctulu acest'a e momentosu si cere o deosebite luare aminte). Ce forméza ele intre cele dóue linie din sus? (une laçiu golu). — Ce am facutu acumu? (trasur'a a treia si cea din urma: intorsatura rotunda in sus pana in lin'a adóu'a). Cumu e trasur'a acést'a? (piedisia, arcuala, subtíre). Din cate parti stă asiadara l? Cumu e partea prima? adóu'a? atreia? Unde e partea adóu'a mai grósia? Cu care litera sém'ena l? (cu e). Asiadara si l se serie: trasura subtíre in sus, laçiu golu, arcu grosu in diosu, intorsatura rotunda in sus pana in lini'a adóu'a. Vino, M. afara si descrie pe l, aratandu cu batiulu fiacare parte!

Scrierea lui l: in aeru, pe mésa, pe tablitia, mai antaiu liberu, apoi in tactu, apoi celelalte puncte ale tractarei — cá in numerulu 2, pag. 12 din fói'a nóstra!

Lectiune introductória in botanica.

Scopulu acestei lectiuni este, a aratá scolariloru germinatiunea, adeca incoltirea si resarirea seméntiei, apoi conditiunile (numite si agentii) germinatiunei, cari suntu umediél'a, nutreméntulu, caldur'a si lumin'a.

Spre scopulu acest'a invetiatoriulu ié mai multe grauntie seau bóbe de fasole si o parte din ele o pune de tēmpuriú se incoltiésca (intr'o óla cu pamentu bunu), alta parte se se ímfle, cá astfeliu se póta operá cu ele mai usioru si mai invederatu. Déca invetiatoriulu mai posiede o lupa seau unu microscopu, cu atatu mai bine.

Avendu acestea, procede la tractarea practica cam asia:

Prunciloru, ce am io aici in mana? (aratandu mai multe grauntie de fasole). Dăceti, ca am „fasole“; se dăcemu mai bine „grauntie“ seau „bóbe de fasole“. Pentru ce? Asia e, „fasola“ e plant'a intréga; aici inse nu e plant'a intréga, ci ce numai? (Unu scolariu a dăsu „fructulu fasolei“). Stoić'a a dăsu, ca aci e numai fructulu fasolei. Si elu a mersu prea departe, a dăsu mai multu. decatu trebue. In ce stau la fasole grauntiele? (in pastaia). Vedeti, „fructulu“ fasolei este pastai'a intréga. In cate parti se desface pastai'a? (in dóue). Aceste dóue parti ale pastaiei se numescu valve. Ce se afla intre valve? (grauntiele). Asiadara din cate parti se compune fructulu fasolei? Cari suntu acele? (valvele si grauntiele). Aici avemu numai grauntie. Cumu amu mai poté dăce in locu de grauntie seau bóbe? (seméntia). Dreptu aceea cuventulu „fasola“ insemnéza plant'a intréga, „fructulu“ e pastai'a, ér grauntiele suntu seméntia.

Se vedemu acumu, nu cumu-va si sementia se compune din mai multe parti. Uitati-ve incóce! (Invetiatoriulu ié o seméntia ímfata si desfacându cu penicelulu peliti'a de pe deasupra, dăce:) Vedeti, am desfacutu o pelitia subtíre seau fina — éca-o! Invelitu in pelitia e mediulu — éca-lu! Luati sém'a, ce voi face cu mediulu! (Invetiatoriulu 'lu crépa in cele dóue parti, din cari se compune). Ce am facutu cu mediulu? Mediulu se crépa usioru, pentru ca partile aceste dóue suntu numai lipite de olalta. Frecati intre degete un'a din ele! Cumu e mediulu? (móle cá aluatulu, si candu e uscatu — farinosu). Acumu voi mai desface o seméntia. Acést'a e peliti'a, acest'a e mediulu! Acumu voi crepá mediulu in dóue, incetu, pe la spate. L'am crepatu; dar uitati-ve, ca intr'umu locu partile se tienu de olalta. Ce vedeti aici? Acest'a e coltiulu. Se ne uitamu la elu cu lup'a acést'a, cá se-lu vedemu mai bine (copii privescu pe rōndu coltiulu). Ce ati vediutu? Dóue frunze seau foi fine si galbine si o radecina micutia; asiadara coltiulu este o planta mica, cuprinsa in seméntia. (Invetiatoriulu arata o seméntia incoltita). Ce e acést'a? Bine, o sementia incoltita. Peliti'a deja a plesnit; aici radecin'a a inceputu a se formá, dincóce a sbugnitu cotorulu, in vērfulu caruia tocma prinse a se desvoltá dóue foi. Éca cumu din coltiulu celu micu se face o planta nóua. Fiacare seméntia de planta are in sene asia unu

coltiu, numai catu nu la tóte se vede asia de bine, cá la fasole; acelu coltiu e inceputulu plantei.

Asiadara seméti'a constà din trei parti, a) din peliti'a invelitória (scolarii cei mai mari 'si voru insemná si terminulu scientificu „pericarpium“); b) din miédiu; c) din coltiu (= „embrionu“ seau „germine“).

Desfacundu seméti'a acést'a, amu omorftu plantuti'a din ea; aici inse mai amu seméti'e intregi. Ce amu trebuí se facemu cu ele, cá coltiulu dintr'insele se invie? (se le punemu in pamentu). Aici inse am o seméti'a, carea a statu in pamentu acuratu catu ceea, carea incepù a se desvoltá, si totusi nu veti observá la ea nici o schimbare; ce se fia óre caus'a? Seméti'a acést'a a statu in nasipu uscatu, ceea lalta in pamentu umedu. Seméti'a are lipsa de umediéla, cá se póta inviá coltiulu. Umediéla face, de coltiulu se infla, se intinde in tóte partile, pana ce peliti'a plesnesce si radeciniuti'a se prinde in pamentu. De unde vine umediéla in pamentu? — Numai cu apa inse tener'a planta nu ar poté trái. Precumu animalele au lipsa si de mancare, nunumai de beutura, asia si plant'a are lipsa de nutrementu. Plantele se nutrescu mai cu séma cu acidu carbonicu si cu azotu (se scriu pe tabla), dóue materie in form'a aerului seau gazóse, cari se afla parte in aeru, parte in pamentu, formandu-se din animale mórte si din plante, ce putrediescu. Pamentulu, care contine in sène atari materie nutritórie, este pamentu bunu, in care plantele cresc bine; ér pamentulu lipsitu de materiele nutritórie se numesce pamentu reu, in care plantele — flameniendu — nu potu cresce. Plantele sugu nutrementulu din pamentu prin radecini, ér din aeru prin foi, cari suntu plumanile plantelorn. Astfelu plantele, cá se póta cresce bine, au lipsa de aeru si de pamentu bunu.

Pentru ce inse iérn'a plantele nu cresc, desí nu le lipsesce nici umediéla, nici nutrementulu din pamentu si din aeru? Asia e, ele mai au lipsa inca si de caldura. Multe plante nu cresc la noi, pentru ca clim'a nóstra nu este destulu de calda pentru ele. Numiti atari plante! (bumbaculu, cafeulu, maslinulu, smochinulu, orezulu, trestia de sacharu etc.).

Vediutu-ati voi legume seau alte plante crescúndu in celariu (pivnitia)? Cumu erá faci'a lor? Pentru ce óre nu erá verde? Asia dara plantele mai au lipsa inca si de lumina. Plantele se nutrescu cu aeru numai la lumin'a sórelui; fora lumina plantele nu aru aruncá nici coloru.

A cresce seau a se face bine, se díce a prosperá. Cine va fi acumu in stare se-mi spuna: de ce au plantele lipsa, cá se prospereze? Fora umediéla, nutrementu, caldura si lumina plantele nu potu prosperá; pentru aceea umediéla, nutrementulu, caldur'a si lumin'a se dícu conditiuni pentru prosperarea planteloru.

Din ce se produce plant'a? Unde se afla coltiulu? Sub cari conditiuni prosperéza plantele? etc.

Cumu trebuie se fia invetiatoriulu, pentru cá se se póta numí pedagogu bunu si se póta resolvi fapticu problemá scólei poporale?

Precumu omulu se compune din trupu si din sufletu, asiá si invetiamentulu*) stà din educatiune si instructiune. Apoi fiindu ca omulu are trebuintia ne aperata de educatiune buna, si de instructiune corespondentória, asia déra si invetiatoriulu poporului trebuie se posiéda in gradulu celu mai inaltu fora de osebite tóte, dér' tóte insustrile virtuóse, cari constituiescu educatiunea cea buna si adeverata; ér din partea adóu'a a invetiamentului, adeca din instructiune, se posiéda celu puçinu atata sciintia din tóte ramurile, de cata are ne aparata trebuintia pentru scól'a sa, amesuratu poteriloru spirituale ale scolariiloru sei. Me temu inse, ca nu voiu fi bine si deplinu intielesu din partea fiacarui iubitu si demnu lectoru; deci de o parte pentru cá se me esprimu mai precisu, mai esplicativu; éra de alta parte pentru-cá se-mi resoluvi intrebarea seau tem'a de susu, me voiu demite la unele specialitati. Dupa deplin'a mea convingere invetiatoriulu trebuie se fia:

a) cu privire la educatiune: esemplu demnu de imitatu pentru tóte vèrtutile, cate se ceru dela fiitoriulu omu spre a-si poté impleni destinatiunea sa. Ce va se díca acést'a, aflamu numai, déca incepemu a enumerá vertutile respective, candu apoi vedemu, ca invetiatoriulu are se fia religiosu, moralu, solidu, constantu, fidelu, dreptu, iubitoriu de adeveru, credintiosu, piu (déra nu bigotu), precautu, curatielu (déra nu lucurosus), crutiatoriu (déra nu avaru), trésu, diligentu, seriusu si rigorosu in afacerile sale, adictu chiamarei sale, rábdatoriu, blandu, pacificu, induratoriu, intreprindiatoriu si energicu, nepartialu, crestinu bunu, nationalistu si patriotu adeveratu, iubitoriu de lectura, iubitoriu de ordine si disciplina, ascultatoriu (déra nu orbescu), supusu (déra nu servilu); respectuosu (déra nu faciarnicu); etc. etc. Astufeliu de insustri trebuie se le aiba si posiéda invetiatoriulu, si inca tóte in gradulu celu mai in altu, càci numai asia póte fi si servi poporului si scolariiloru sei de esemplu; si numai asia fiindu, póte ajunge la sublimulu scopu alu educatiunei celei bune si adeverate. Ne avendu inse invetiatoriulu insustrile acestea inradecinate in elu, apoi de sene se intielege, ca nici scolariiloru si nici poporului nu le póte aratá si comunicá, si asia nici nu póte fi vorba de educatiune in intielesulu celu adeveratu alu cuventului.

b) Cu privire la instructiune: invetiatoriulu se posiéda tóte cunosciintiele câte suntu a se

*) Terminii „invetiamentu si instructiune“ se iéu in comunu de identici. Reflectandu inse la intielesulu, in care se intrebuintieza in limb'a nóstra cuventulu „invetiare“, precumu: te voiu invetiá fric'a domnului, te voiu invetiá róndu bunu, si éra: te voiu invetiá a cetí si scrie etc, apoi trebuie se concedemu, ca terminulu „invetiamentu“ cuprinde in sene si educatiunea, si instructiunea.

predá dupa planulu de invetiamentu in institutuliu seu, inse in mesura cu multu mai mare, cá ast-feliu se le póta propune liberu, claru si siguru. Infaçiasiandu-ne si pretensiunea acésta in amerun-tele ei, ne vomu convinge, ca invetiatoriulu trebuie se fia in o mesura mai mare au mai mica: teo-логу, juristu, filosofu, medicu filologu, matematicu, istoricu, geografu, geometru, naturalistu, oratoru, poetu, cantaretu, musicalu, economu, agricultoru, gradinariu, albinariu, pomologu, maiestru seuu celu puçinu preceptoriu si amicu alu meserieloru, pic-toru, sculptoru, caligrafu, stenografu, ostasiu, gim-nasticu etc. etc. In fine

c) invetiatoriulu nunumai se posiéda vertutlle si cunosciintiele aratate sub a) si b), ci se se ne-voiéscá totu odata a-le impartasí invetiaceiloru sei in modulu celu mai potrivit si corespundie-toriu scopului, va se díca se cunósca si meto-dulu celu adeveratu alu educatiunei si instruc-tiunei.

Asia déra — dupa parerea mea — numai déca invetiatoriulu va posiede vertutlle, cunosciintiele fi mo-dalitatea aplicarei acestora in pracs'a scolaria, déra nu-mai atunci, se póte numí pedagogu bunu; si prin urmare numai atunci, candu toti seuu celu puçinu cea mai mare parte din invetiatori voru fi pedagogi buni, dícu numai atunci se vá poté deslegá si resolve fapticu si pe deplinu problem'a scólei poporale; si atunci inca numai prin societati, conferintie, reuniuni, adunari ge-nerale si congrese invetiatoresci; altmintrenea nici odata si nici de cumu-nu; ci resolvirea problemei scólei popo-rale va ramané totu deuna pentru noi cei slabi unu visu enigmaticu. Acést'a a fostu si este parerea mea; la care — fiinduca lasásemu afara, trecusemu cu vede-rea unu punctu, si inca punctulu principalu, mai adaugu: ca tóte cele mai susu díse si afirmate numai asia e cineva in dreptu a le asceptá, si numai atunci se potu impliní, déca invetiatorii in genere voru fi remun-erati si salarisati dupa cuviintia, amesuratu sarcineloru loru celoru grele. Aceste puncte tóte — crediu, suntu totu atatea teme generale, cari merita fora intardfare a fi desbatute unulu cate unulu din partea on. corpora-tiuni si foi pedagogice-didactice.

Cáci déca ne vomu interesá noi de afacerile nóstre si de sórtea nóstra, apoi negresítu se voru in-teresá si altii, cari suntu chiamati a ne protege; éra déca noi însfne nu ne vomu interesá . . . — apoi cumu potemu asceptá se se intereseze altii? — dupa prover-biulu romanescu „déca copilulu nu plange, muma-sa nu i dá titia.“

Ar' fi deci tempulu supremu, ór'a a 12-a a face si invetiatorii in corpore din intrég'a archidieceasa, una representatiune la sinodulu bisericescu, ce se va tiené cu cea mai de aprópe ocasiune, in care si prin care se aratamu de o parte greutattle cele multe si mari, ce avemu de a suportá; éra de alta parte salariale cele de totusi totu neinsemnate si mici, façia de sarcinele impuse; si

a-lu rogá pentru cátu mai grabnic'a midilocire si dispo-sitiune a meliorarei salarioru, cáci dela acésta melio-rare depinde implinirea seuu neimplinirea scumpei nóstre chiamári; de aici depinde progresulu seuu regresulu, de aici binele ori reulu etc. Deci apelezu la bunulu con-sentiu alu fratiloru invetiatori si la bunavointi'a barba-tiloru de scóla si a totororu organeloru scolastice etc., a se interesá dimpreuna cu noi in astfeliu de afaceri, cari taia adencu, fórté adencu in viéti'a nóstra natiunala.

Unu doru mare, o sete ardienda, aveam de unu organu, de o fóia pedagogica; déra apoi o bucuria deo-sebita ne surprinse, candu intielesesemu despre aparin-ti'a, nu a unuia, ci aloru 5 — dícu: cinci organe peda-gogice de-odata!!!

Éta „Scol'a Romana“ si „Foisíor'a Telegrafului Romanu“ din Sabiu!!

Éta „Foi'a scolastica“ si „Economulu“ din Blasiu!! Apoi inca dupa cumu am intielesu, mai éta si „Higien'a si Scol'a“ din Timisióra! si „Scól'a“ din Gherla! Pentru ce? pentru cine atatea foi pedagogice? Of! ce intrebari fora judecata 'mi punu! . . . Pentru scóla, pentru invetiatori, pentru parenti, si familie, pentru toti, pentru progresulu si pentru literatur'a nóstra pedagogica atatu de seraca pana acumu. Dupa parerea mea alta intrebare nu ar' avea locu, decátu: membrii, cari suntu in prim'a linia chiamati, ba chiar deobligati — morali-cesce — a spriginí aceste foi bune, importante si folo-sitórie (dícu de 3, cáci pe 2 nu le cunoşcu) adeca: in-vetiatorii cumu se le spriginéscá? cu ce se le platésca? au zelu a cetí, au voia si placere, au iubire deosebita a se prenumerá; dar' dorere! dorere! de trei ori do-rere: n'au cu ce! n'au lefi nici chiar spre delaturarea multoru neajunsuri familiaria. Deci ce e de facutu? . . Foile nóstre pedagogice, ba chiar si cele politice — en-se mai lase deocamdata alte cestiuni de unu interesu se-cundariu si cu multu mai inferioru, si se apuce con-deiulu spre a scoté si a resolví odata si acésta cestiune de multu oftata; si numai apoi se se provóce asia desu la invetiatori, ca „invetiatorii suntu in prim'a linia chia-mati a face cutare si cutare lucru etc.“

Deocamdata fia destulu cu atat'a din partea lui

Theodoru Popu,
invetiatoriu in Branu.

Nr. 427./Scol.

Ordinatiuni.

Catra inspectorii districtuali, directorii locali si toti invetiatorii scóleloru confesionalí poporali greco-orientali din archidieces'a Transilvaniei.

O institutiune nu numai moderna, dar' cea mai folositóre este gradin'a de pomaritu langa scóla. Dela acestu adeveru purcediendu consistoriulu archidiecesanu inca in anulu 1857 sub Nr. consist. 74 au ordinatu a se infintia gradini de scóla in tóte comunele nóstre bise-ricesci, esceptiunandu-se locurile muntóse, unde gradina-ritulu este imposibilu. Nu se póte negá, cá acést'a dis-positiune consistoriala a aflatu la o parte insemnata as-cultarea receruta; mai multe comune parochiale si-au

infintiati gradini de scóle si astadi mai multe scoli suntu puse in stare a instrúá pe tenerimea scolara in unulu din cele mai frumóse si mai rentabile ramuri de agricultura.

Totu asiá nu se póte negá inse de alta parte nici aceea, cà vocea binevoitóre a consistoriului n'a strabatutu in animele tuturoru; suntu inca multe comune parochiale, cari nimicu n'au facutu inca pentru infintiarea gradineloru de scóla, séu déca au si inceputu cev'a, lucrarea loru a fostu de totu nesuficienta. Caus'a la acést'a a fostu mai alesu puçinulu interesu, ce s'a aratatu din partea unoru inspectori, directori locali si chiaru a unoru invetiatori. In multe locuri directorii locali nu si-au datu ostenála a castigá dela comuna séu pe alta cale vre-unu locu corespundietoriu pentru gradin'a de scóla; in multe locuri éra s'a intemplat, ca pe locul cascigatu pe sém'a gradinei de scóla, pentru neglígenti'a invetiatoriloru, au crescutu spini si palamida.

Tóte aceste inconveniente n'au potutu de aiurea urmá, de catu din puçin'a pricepere de folosulu celu mare, ce-lu are in instructiune scól'a de pomaritu. Ne-fiindu locul aci a aratá, in ce stau folósele gradinei de scóle, consistoriulu afa de bine, cu inceputulu primaverei, a indetorá pre toti inspectori districtuali, directorii locali si invetiatorii din scólele nóstre confesionale, cá se se ingrigiésca cu totu adinsulu pentru infintiarea gradineloru de scóla, si in specie le face de strinsa detorintia:

1. A-si procurá fiacare comuna parochiala unu locu corespundietoriu pentru gradin'a de scóla si acél'a a-lu ingradí bine.

Loculu acést'a, care are se fie proprietatea scólei nóstre confesionale, se póte castigá séu dela privati séu prin contribuirea comunei nóstre parochiali séu dela comun'a política cu ocasiunea segregarei si comasarei pamenturiloru, séu pe alta cale legala.

Inaltulu regimu regescu ungaricu pre catu de o parte prin desele ordinatiuni (articulu XXXVIII despre legea scolara din a. 1868 ordinatiunile ministeriului de culte Nr. 32, 488, — 1872, 20377 — 1875 etc.) se ocupa cu totu adinsulu a instituí in intréga patri'a nóstra gradini de scóla si indetoréza si pe confesiuni a infintiá atari gradini pentru scólele sustienute din ele, — pe atat'a de alta parte nu lipsesce a dá totu spriginulu de lipsa, indetorindu comunele politice a dá — pe unde se póte locuri corespundietóre pentru gradini de scóla.

2. Pamentulu desemnatu pentru gradin'a de scóla, a-lu folosi amesuratu scopului, facundu-se din elu scóla de pomaritu, legumeritu s. a. si instruindu-se elevii scólei in modu practic in cunoscintiele elementare ale gradinaritului.

3. Pentru invetiatorii, cari nu au inca cunoscintie esacte cumu trebue a procede la instituirea unei gradini de scóla, séu ar' voi a-si amplificá cunoscintiele sale in acést'a directiune in legatura cu circulariulu consistorialu din 13 Decembre 1875 Nr. 2672/scol. se recomanda: cursurile practice, conduse de barbati de specialitate si

spriginite din partea inaltului regimu regiu ungurescu: a cetí foile periodice de scóla, cari se ocupa cu tractarea ataroru materii. Intre acestea se recomanda mai alesu „Foisiór'a Telegrafului Romanu“, care si-a luat de problema intre alte a tiené in curentu pre invetiatorii nostri prin scrieri instructive in cele ce privescu gradin'a scólei (vedi Nr. 2, 3, 5 ai „Foisiórei Telegrafului Romanu“ a. c.) eventualminte a se adresá si prin epistole la barbati nostri de specialitate, precumu suntu profesorii institutului nostru pedagogicu-teologicu din Sábiiu, cari nu voru pregetá a oferí servitiile loru.

4. In fine spre a-si procurá consistoriulu archidiece-sanu o evidentiá din intrég'a archidieceasa, incatu s'a satisfacutu in fiacare comuna acestoru recerintie, se indetoréza fie-care inspectoratu districtualu a-lu scóleloru nóstre confesionale, a asterne consistoriulu archidiece-sanu unu conspectu cu urmatórele date din fiacare comuna:

- a) Posiede scól'a gradina de pomaritu?
- b) Candu si cumu s'a procuratu gradin'a?
- c) Catu de mare este gradin'a?
- d) Corespunde seau nu in privinti'a locului, marimei si a calitateri pamentului?
- e) Este cultivata din partea invetiatoriului, si de candu? seau este nefolosita?
- f) Este ingradita gradin'a scólei?
- g) Unde nu esista gradina de scóla, pentru ce nu? si ce pasi s'au facutu pentru instituirea ei?

Acestu conspectu pre catu se póte compus tabularicu, despre fiacare comuna, sa se ascérna din partea inspectoratelor nóstre districtuale de scóle, celu multu pana la 1-a Maiu a. c.

Sábiiu, din siedinti'a consistoriului archidiece-sanu, cá senatu scolasticu, tienuta la 21 Februariu 1876.

Pentru Escelenti'a Sea Domnulu Archiepiscopu si Metropolitu:

Nicolau Pope'a m. p.,
archimandritu si vicariu archiepiscopescu.

Varietati.

(Surogatu pentru fabricarea de piele) se se fi descoperitu in „polygonium amfibium“, o planta, ce cresce pre langa Misuri in Americ'a si contine 19% taninu, pre candu scórti'a de stegiaru dá numai 12%.

(Natronulu carbonicu in economia). Spre a impiedecá, cá se nu se „strice“ seau acrésca curundu laptele, punemu in elu o linguritia de natronu carbonicu. Sup'a, carea standu s'a inacritu, fierbendu-se inca odata cu puçinu natronu carbonicu, devine érași gustuósa. Untulu rancedu si unsórea ranceda se spala bine cu apa, in carea punemu o lingura de natronu carbonicu, si gustulu érași vine la locu. Déca mazerea si fasolea nu vrea se fiérba, punemu ceva natronu carbonicu in óla, si pieliti'a de pre bóbe in vre-o cateva minute se desface. Tornandu in ap'a pentru cafea si tea puçinu natronu carbonicu, ambele beuturi se facu mai tari si mai bune.